

(1891. évi 18. 16. n.)

A „ZALA“

képes ingyenes melléklete.

Wilt Mária.†

(Arcképpel.)

Szörnyű módon végezte életét a legfényesebb művészi tehetségek és lelkek egyik ihletett örököse, Wiltné Mária asszony: leugrott egy bécsi ház negyedik emeletéről és szörnyet halt.

A nagy énekesnő már harmincznégy éves asszony volt, mikor arra a gondolatra jutott, hogy énekesnővé legyen. Férje, egy Wilt nevű bécsi mérnök, nem bírta eltartani családját és sok adóssága végső bukással fenyegette. Az asszony, kinek csodaszép hangját már az ötvenes években bámulták egy-egy mise előadásán, elhatározta, hogy énekelni tanul és színpadra lép. Gänzbacher, kinek elmondta szándékát, szánó mosolygással fogadta, mert az új növendék abban a korban volt, mikor más énekesnők már a visszavonulásra gondolnak és azonfelül szerencsétlen külseje is arra vallott, hogy színpadra sohasem léphet. Szeretelenül magas és testes volt, arca rut, mozgása nehézkes.

— Asszonyom — mondá neki a zene-mester — önnek legalább is tizenöt évvel ezelőtt kellett volna kezdenie a művészi pályát.

Wilt Mária.

Mikor azonban meghallotta hangját, ezt a páratlan drámai erejű és fényű szopránt, sikerrel biztatta és így történt, hogy 1865-ben a gráci színpadon fölépített. A közönség rögtön feledte a szerencsétlen külsőt és elragadtatással tapsolta a bámulatos orgánusmót és művészetet. Gráczból Velenczébe, onnan Londonba ment és mindegyik a legfényesebb sikereket aratta.

Később a bécsi operához szerződött, melynek tíz évig volt tagja és egyaránt remekül énekelte a nagy drámai és koloratürszerepeket.

Mikor művészetének hírével telve volt a világ és midőn már nagy vagyont szerzett össze, családja folyton pénzt akart belőle kiereszkölni és e sok huzavonának az lett a vége, hogy elvált férjétől, ki, hogy pressziót gyakoroljon rá, szerződést kötött vele, hogy száz-ezer forint bírság terhe alatt többé Bécsben nem lép fel. Ez a presszió okozta azt, hogy Wiltné pályája utolsó éveit folytonos vándorlásban töltötte, leginkább a budapesti operához kötve magát egy-egy időre. Legutoljára harmadéve énekel Budapesten a filharmonikusok hangversenyén és ekkor vették észre először, hogy az immár 58 éves művésznő tüneményes

hangja is vesztetni kezdi régi pompáját. Férjétől néha busás díjon megváltotta a jogot, hogy Bécsben is föléphessen és ott igazi zenei ünnep volt, ha újra hallhatták őt.

A nagy énekesnő tragédiája, ha hinni lehet, onnan származott, hogy tisztos kora daczára sem birt szívével és beleszeretett nagy hévvel egy 24 éves fiatal emberbe, ki még egyetemi hallgató volt Grácban, hol Wiltné utolsó két évét töltötte. Az ifju azt hitte, hogy viszonyuk ideális barátság lehet; Wiltné azonban minden áron felesége akart neki lenni. Ekkor látták, hogy Wiltné esze nincsen helyén. A fiatal embert, ki egy uri háznál nevelősködött, Meránba küldték növendékeivel. A boldogtalan teremtés azonban utána utazott szive választottjának. Ekkor történt, hogy Wiltné 100,000 frtot hagyott a grácsi egyetem szegény sorsu hallgatóinak, nyilván a fiatal nevelő iránti rokonszenvétől indítatva. Rokonsága ekkor tébolydába küldte, de csakhamar elbocsátották az orvosok, mint tökéletesen ép elméjűt.

Ez időben szakított vele a fiatal nevelő végképpen, mire Wiltné rendkívüli lelki gyötrelmek közt töltött el másfél évet Salzburg mellett egy Leopoldkron nevű kastélyban, hol egyes egyedül lakott egy öreg szolgálval, folyton elszakadt fiatal emberére gondolva. Egy bécsi barátnőjének panaszkodott, hogy a télen nem tud majd mit csinálni. Mikor barátnéja Bécsbe hívta, hogy ott szórakozzék, sirva válaszolá: „Bécsbe nem mehetek, mert ha őt más karján látánám, az halálom volna. Ezután görögcsés zokogás közt beszélt el, hogy kedvese azt mondá neki, hogy nem veheti nőül azt, a ki már öreganyja lehetne.

És sorsa mégis Bécsbe vitte, hol pilanatanyi elmezavarában fölmént a Zwetter-udvar negyedik emeletére és onnan levetette magát egy ablakon keresztül, éppen a Bezečny intendáns lakásával szemben.

Szörnyet halt

Egyetlen sor irást sem hagyott hátra, a mi csak megerősíti azt a föltevést, hogy a nagy énekesnő egy gonosz rohamtól meglepve, szédült bele rettenetes elhatározásába . . .

Halotti imádság . . .

Halotti némaság a tájon . . .
Keservek átka lelkemen,
Bús érzet rezg át szüő fájón,
Fel üdvöm mért nem lehetem?

A kis madár keletre szállott,
Ott szép tavasznapja süt,
De én, ha járnám a világot,
Csak búra lennék mindenütt.

Vadász Lajos

A levél.

A levél az írásnak közlekedésre szánt kiállítására s ezen írásmód az írás általános fejlődésével mindig lépést tartott. A levél már az ősidőkben mint a hírközlés alakja szerepelt, a melylyel mintegy vele járt a közleménynek mások előtt való eltitkolása. Az írás első stadiumaiban ezt a czélt, a titoktartásra könnyen el lehetett érni s nem igen kellett különös óvrendszabályokhoz folyamodni, mert hiszen azt csak az írástudók fejtették meg; mindazáltal a legrégebb időkben is nyoma található annak, hogy a személyeknek ily távolba való közlekedésére szánt írás különös alakú volt s azt le lehetett zárni.

Eszter könyvének 3-ik része 12 és 13-ik versében olvassuk: „Előhivatának annakokáért a királynak íródeákjai, az első hónap tizenharmadik napján és irának őszinte úgy, mint megparancsolta vala Hámán a király fejedelmeinek és a hadnagyoknak, kik a tartományokban valának és minden népek fejedelmeinek, minden tartományoknak, kinek-kinek mind az ő szokott írása szerint és minden nemzetnek az ő nyelve szerint, Assverus királynak neve alatt irának és megpecsétlék a király gyűrűjével. És elküldték a leveleket a postáktól a királynak minden tartományába. . . .” Tudjuk továbbá a bibliából azt is, hogy Dávid király Uriast levelének kézbesítésére használta, a minek a tartalmáról biztosan nem birt tudomással, mert különben a következményt megelőzte volna.

Hasonlóképpen eseteli a költő Homer Iliaszában (VI., 155.), hogy miként kézbesített Proitos Bellerophonnak egy levelet, a melynek tartalma szerint a levél Proitos fejének, Lykia királyának való kézbesítésekor a halál vár. Egy a nápolyi muzeumban levő ó-egyiptomi vázán ez képletilag is jelenetve van, a mint azt az egy kép bizonyítja. Proitos megett, a ki épen a levelet egy összefűzött és elzárt diptychon alakjában Belleuophonnak átadta, neje Antéva áll, a ki a megöletési tervet megvetett szerelem miatt gondolta ki, míg Bellerophon pegazusát tartja gyepölőjénél fogva.

Némelyek azt állítják, hogy Atossa királyné Cyprus leánya és Xerxes anyja találta fel a levélírást; míg ellenben Diodor Stabrobates indiai királynak Semiramishoz intézett levelét tartja a legrégebbnek. A legvalószínűbb az, hogy Egyiptom a levél tulajdonképeni őshazája, minthogy ott az általános mivelttség fejlettsége és a papyrus feltalálása által inkább megvoltak azok a föltételek, a melyek mellett a levélbeli közlekedés létrejöhetett és jelentőségre vergődhetett.

Egy másik kép egy ó-egyiptomi Benihattanban Chnumhotep sirboltjában talált falfestmény másolatát őrizte meg,

a mely körülbelül Krisztus előtti 2000 évnvi időből való és egy szemita törzs bevándorlását jelenti. Ez már a levélbeli közlésnek két módját, alakját mutatja, tudniillik a nyílt levelet, vagy talán összehajtott levelet, a mely esetben az írásos oldalt a néző felé fordított részen czimnek lehet venni és a tekercesalakban elzárt levelet.

A papyrus mellett az összehajtott, összetett táblácskák már említett alakját mint levélbeli közlekedési eszközöket leginkább használták; a küldöncz ezeken mindjárt a választ is meghozta. Propertius elegiáiban (III. 22.) ilyen táblák (tabellae) elveszése miatt panaszkodik, a melyeket annyiszor váltott kedvesével. Bár azok nem voltak valami rendkívüli alakúak és különösen ékesek, a tett szolgálatoknál fogva reá nézve értékesek és drágák voltak; mint most a mint a költő panaszkodik:

Me miserum! his aliquis rationem scribit avarus,
Et ponit duras inter ephemeras —

talán valami zsugori ember számadásának feljegyzései szolgálnak.

A levelek írásmódjában különféle szokásokhoz tartották magukat az emberek s pedig a levél alakja, a szokások formáság, udvariasság az egyes korszakok szerint különböző volt. Ebből és a mivelttség alacsony fokából lehet megmagyarázni azt, hogy a régi levelek irálya nehézkes, hosszadalmas volt.

A levélírást mindennek daczára eleven szellemi mozgalmat idézett elő s az irodalom sokat köszönhet e mozgalomnak. A történelem nem egy megbecsülhetlen kincset bir például ama levelekben, melyeket Plato, Aristoteles, Isokrates, Perikles és mások írtak. Augusztus császár előtt a legelőkelőbb és legbefolyásosabb rómaiak írtak politikai tartalmu leveleket, melyek legtöbbszörösebb utján terjesztettek azon czélből, hogy a politikai eszmék és nézetek nagyobb körökben legyenek megismertetve. E szokás később egész szellemi harcot idézett elő s a levélírók nem sokára az irály választékosságára, a gondolatok rövid és velős kifejezésére is gondot kezdtek fordítani. Hirlapok hiányában a levelek voltak az írástudók folytonos összeköttetését fentartó szellemi kapcsolatok. Cicero leveleiben már oly költői irálylyal találkozunk, melyet bámulunk kell Augusztus idejében a gyakorlati életbölcészlet és erkölcsstan magvait Seneca és Plinius irott levelekben hintették el és Symmachus, Antonius, Sidonius levelei szintén a mivelttség hatalmas emelőivé váltak.

A középkorban, midőn az íróanyagok is még mindig kezdetlegesek voltak, a levélírást sem fejlődhetett oly mérvben, a mint azt várni lehetett volna. A pergamen, a mire leginkább utalva voltak a levélírásnál, igen drága volt s így a levél írása és küldése a nagy közönségre szintén költséges volt. Ezenkívül

a 12-ik és 13-ik században írni és olvasni is kevesen tudtak, tehát úgy az írásnál, mint az olvasásnál a nem mindig megbízható írnokokat és olvasókat kellett igénybe venni.

Mіндеzen körülmény nem volt kedvező arra nézve, hogy a levélírás terjedhessen, fejlődhessen. Új és soha nem sejtett lendületet a levélírás csak a rongypapíros feltalálásával és elterjedésével nyert. Az új anyag minden tekintetben alkalmasnak mutatkozott a levélírás és váltás céljaira.

A mint a levélbeli közlekedés, a levélforgalom növekedett, szükségessé vált a levelekként használt anyagot a célhoz alkalmazni. Főleg annak terjedelmét és súlyát kisebbítették, miáltal ismét a tömeges továbbítás, szállítás könnyebbített meg. Ezután nem sokára külön, a levélpapíros gyártási módja fejlődött ki.

A különösen e célra gyártott levélpapírost manapság már minden kultúrállamban használják és pedig a köznépközött is mindinkább terjed az. Ki tudná már ma csak elősorolni is azt, hogy milyen és hány fajta levélpapíros van; minden célra külön, megfelelő alakú, színű és díszítésű levélpapírost használhatunk olcsó árért s minden kereskedő és foglalkozású ember saját munkakörét és énjét visszatükröző díszítésű, jelvényű és feliratu levélpapírossal lepi meg ügyfelét, — nem is szólva a szerelmi ömlengésekre szánt, a szerelmesek nem ritkán túláradó érzéseinek megfelelő különös és leleményes alakokról, díszítésekről, színekről stb.

A mi a levél lepecsételését, illetőleg lezárását, leragasztását illeti, ez szintén igen régi eredetű. Eleinte a csomagoló zsinóron olyan csomókat kötöttek, hogy azokat csak a beavatottak voltak képesek feloldani. Azután a zsinórok végeit úgy a tekercesknél mint a viaszktábláknál agyaggal vagy viaszkkal ragasztották le. Az ugynevezett pecsét-agyagnak a használata tulajdonképpen Ázsiában volt honos, mert csak Kis-Ázsiában találtak e célra alkalmas agyagot. Midőn Ciceró Flaccust védté, egy Ázsiában kiállított okmányt mutatott fel, a minek valódiságát azzal igazolta, hogy az ázsiai agyaggal van lezárva, „tehát, a mint mindennap látható, Ázsiában minden nyilvános és magán levél lepecsételtek.” Ellenben a vádló által csatolt okmány hamis voltát azzal indokolta, hogy az viaszkkal volt lepecsételve, tehát azt nem is állíthatták ki Ázsiában.

Hogy a klasszikus ó-korban a levelek lepecsételése mennyire divatban volt, legjobban bizonyítja ama legnagyobb részt igen művésziesen metszett pecsétgyűrűk nagy száma, miket az egyiptomi időkből főleg pedig a római birodalom virágzásai korából találtak s mint Tarnóczy Gusztávné 1877. évi gyűrű-

kiállításából láttuk, azok gyűjteménye művelődési szempontból igen érdekes.

A középkorban kétféle levelet különböztettek meg, úgy mint a „literae clausae” és „literae patentes.” A zárt leveknél a viaszpecsét magán a levélen volt, úgy hogy annak tartalmát csak a pecsét feltörése után lehetett elolvasni. A „literae patentes”-eknél ellenben a pecsét csak függött azokon; de az azért oly lényegesen szükséges volt az okirat bizonyító erejéhez, hogy már a pecsét pusztá megsérülése elégséges volt az okmány érvénytelenné tételére. Az elküldésre szánt levelek ezenfelül legtöbbszörre vászonzacskókba varrattak.

A viasz helyébe talán csak a 16-ik század közepén jött a még most is használt pecsétviasz. Mint sok ipari találmányt ezt is a kínaiaknak tulajdonítják, a kiktől a portugálok hozták Európába. Franciaországba 1640. körül a Kelet-Indiában járt Rousseau kereskedő hozta be a pecsétviaszt, Rousseau, miután Párisban vagonát egészen elvesztette, a „gummilaknak” gyártása által igyekezett magát fenntartani. Longueville asszony ezen, a levéltitók megőrzését rendkívül elősegítő iparcikket XIII-ik Lajos udvaránál megismertette, mire az úgy elterjedt, hogy a szerencsés gyáros nem sokára roppant vagyon felett rendelkezett.

Az azonban nem sokára kezdtek belátni azt, hogy a pecsétviasz használata nehézkes, azt használatkor előbb meg kell olvasztani. Kezdték a buzalisztból készített ostyát használni. Az ostya mellett alkalmazták az enyvezett vagy gummizott pecsétjegyet papirokból, a mely manapság nagyon el van terjedve. Ma már a közönséges levélforgalomban a pecsétviasz használata csaknem egészen megszűnt. A forró égőv alatt levő országokkal való forgalomban postailag el is van tiltva, mert a pecsétviasz a hőség folytán megolvad s nem csak a pecsét semmisül meg, hanem a többi leveleknek is kárára van az ragadósága miatt. Az enyvezett levélboríték ma leginkább el van terjedve.

Volt ötven év előtt Brightonban egy Brewer nevű könyvkereskedő a ki főleg íróeszközöket árult. Kirakatában a legnagyobb és legkisebb alakú írópapíros volt látható. A fürdő női közönsége a kedves kis alakú papírost nagyon megszerette s csak úgy kapkodta. Igen de most megint a nők azon akadtak fel, hogy miként hajtsák össze és címezzék ezen kis lapokat. A kereskedői szellem megtalálta ennek a módját is. Brewer borítékokat csináltatott, a mik megint nagyon tetszettek a nőknek s annyi megrendelést kapott, hogy az ő primitív kézi eszközeivel nem bírta a szükséges mennyiséget előállítani. Ekkor a londoni Dobbs és társa céggel szövetkezett, a melyik aztán gyárilag készítette a csinos levélborítékokat.

Hogy ezen gyártási iparág mennyire fejlődött, bizonyítja az, hogy Angliában 4, Franciaországban 3 millió levélborítékot készítenek naponként.

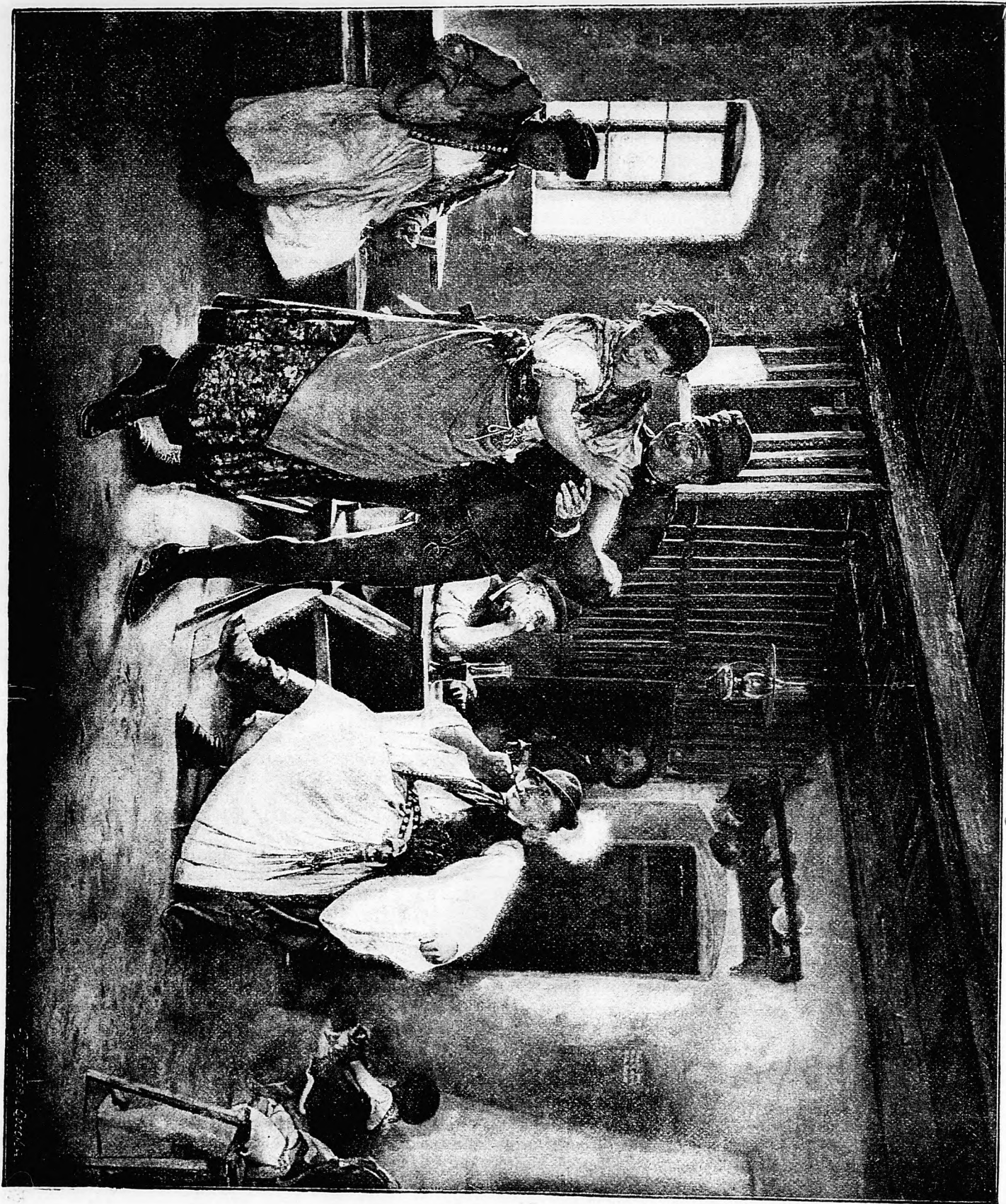
A mit fentebb a levélpapírosokról mondtunk, ugyanaz áll, a levélborítékokra nézve is. Szerelmes levelekre s más bizalmas közlésekre a legolcsóbb, átlátszó papíros nem igen alkalmas; ezek alakjának csinosnak kell lenni és olyannak, hogy a titkokat ne árulja el. A kereskedők számolnak a súlyjal; ilyen leveleknek könnyűnek és terjedelmeseknek kell lenni. Ma már minden célra, minden alkalomra találunk megfelelő feliratu és díszítésű levélborítékot; sőt ezek a feliratok és jelképek az ősrégi jelképes írás utvesztőjébe vinne bennünket, ha a posta nem figyelmeztetné az illetőket, hogy tessék csak a levélben és nem a levelen levelezni, vagy szakszerűleg: „a levélboríték külső részére a czímen, a feladó nevével vagy czimén kívül mást nem szabad írni.”

De még az sem elég! A szükség leleményessé teszi nem csak az embert, hanem az államot is. A mivelttség terjedésével megszapordtak igényeink is s mert későn kezdtünk mozogni, kellenél nagyobbabát léptünk, hogy minél előbb utólrhessük nyugoti szomszédainkat. A rohamos haladásban kezdett az erőnk meg a pénzünk fogyni s az állampénztár ma Danaidák hordója. Ennek tartalma szaporítását czélozta a mostani nem csak vaskezü, hanem mély belátása közlekedési miniszter, Baross Gábor is; midőn azon czélból, hogy hazai iparosaink, gyárosaink és kereskedőink a postai levelező lapokat is felhasználhassák üzleti hirdetményeiknek minél szélesebb körben leendő terjesztése érdekében, „hirdetményes levelező lapokat” léptetett életbe 1888. október 3-án, melyeken a legalább 50,000 darabot (egy és ugyanazonos szövegű hirdetménynyel) megrendelő darabonként 2 krt, és minden egyezer darab legfeljebb nyolcz azonos szövegű hirdetményt tartalmazó levelező lap után tíz forintért adja darbját el.

A levélborítékok feliratai és czimei a postának igen sok dolgot és fejtörést okoznak. Erről egész és igen mulatságos könyvet lehetne írni, de e helyen kénytelenek vagyunk a lehető legszűkebb korlátok közt mozogni s csak egy pár oly dolgot fogunk felhozni, a mi olvasó közönségünket érdekelni fogja.

Kezdjük a kínaiak levelezésével. Egy kínai levél czimének a fordítása a következő: „Tiszteletteljesen kérem a hivatalt, hogy ezen levelet Hingpóba sziveskedjék küldeni és a város falain belül levő Chien-utczában kellő kérdészködés után a Mao családnak átadatni, e melyik az átveendő. Alázattal kéri Güng Chang az Amoy-kereskedelmi bíróság tagja.”

Rözenkívül a kínaiak igen szeretnek

No ne izéljenti

b
la
n
ál
k
ig
b
r
ta
je
m
to
lá
ir
tu
le
ra
ir
ép
m
a
tu
na
je
ne
ál
m
k
ny
m
k
E
g
és
on
ke
cz
ki
ál
ki
M
tu
sz
ir

fe
le
sá
az
sz
cs
til
ne
la
a
tű
Sz
ni
m
i
ni
cz
m
Ja
14
de
a
„
az
a

keresztnevet sem felejtette el a czimbe irni. Az egész országban évenként sok ezerre megy az egésztelen című levelek kézbesítése. Hány esetben csak azért nem lehet a levelet kézbesíteni, mert a czim olvashatlan, azaz a rossz írás miatt lehetetlen kibetűzni valami biztosat. Nem is akarjuk emliteni a város- és helységnevek pontos megkülönböztetését, midőn Rimaszombat helyett „Batyi“, Ipolyság helyett „Ság“, Hajdunánás helyett „Nánás“, Hajdudorogh helyett „Dorogh“ stb., áll. Hát még a külföldi városok megnevezése milyen! A postahivatalnoknak a czim kellő elolvasására vagy meg épen tanulmányozására nincs ideje. Száz meg száz egyenlő nevű helység van, a mi a levelezésre valóságos baj, ha a közönség a megkülönböztető jelzőket vagy épen nem, vagy nem elég világosan és olvashatóan írja ki.

Angol nyelven a kézbesíthetetlen leveleket „dead letters“ névvel jelölik. A megjelölésből egy különös eset történt, a mit még nem akarunk szó nélkül hagyni. Egy kis német városba egy Észak-Amerikába szólott levél a következő hivatalos megjegyzésekkel érkezett vissza „not called for“ és a hátulsó oldalon a hivatalos stampiliával: Dead letter office. A feladó a bélyegnyomatot így magyarázta: „dead“ annyi mint „totd“ (halott), tehát a czimzett meghalt: „letter office“ annyi mint postahivatal és az aláírás. Minthogy örökségről volt szó, a feladó a postaigazgatóhoz fordult kellő magyarázat miatt, minek folytán a dolog végre felvilágosodott.

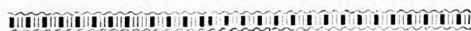
Az 1886-ik évi hivatalos postastatistika tájékoztat bennünket arról, hogy mennyit haladtunk 1867 óta. Míg 1868-ban 322 millió levél, levelező lap adatott fel 5,798 millió portomentes levél mellett, addig 1886-ban 173.171 millió levél és levelező lap 21.745 millió portomentes levél mellett. nem is számítva ide a pénzes leveleket.

Tagadhatlan az, hogy valamely ország levélforgalma az általános műveltség leghűbb fokmérője. A mely mérvben kevesbedik valamely országban az írás nem tudók száma, abban az arányban emelkedik a posták által évenként szétvitt leveleké.

Manapság a levélírók által helyes, világos utlevéllel (czim) ellátva a levelek hatalmas hullámokban áramlanak a földteke körül s a tömeges ár a kellő figyelemmel és tapintattal részére kijelölt csatornákon biztosan folyik le, míg végre folytonos lüktetés mellett a legkisebb erecskébe is behatol, mely által aztán az egyes összeköttetésbe jön a világgal. Azok a régi korlátok és gátak, a melyek az áramlást majdnem minden ország határán megakasztottak, megszüntek; a siető utasok mindenütt előzékenyen és egy percz vesztesége nélkül a helyes utra irányíthatnak, mihelyt

út-, és ajánló levelük rendben van; tudniillik az a kis színes postaértékjegy, a mit ma magyarul frankójegyeknek kell hivatalosan neveznünk.

Rácz Sándor.

Csak egyet szeretett.

— Regényvázlat. —

Olyan emberről írok én most, a kibelen sok volt az ideáizmus; meg olyan asszonyteremtésről, a kinek a véreben forró realizmus csörgedezett. De azért a történetem nem olyan, mint a lamanchai lovagé, a kit apródja, ez a telivér pórsuhancz, hiven kísért örömkön s bajokon keresztül, hanem más-milyen. Ilyen:

Azóta nem derült fel Teller Iván kedélye, hogy az anyját eltemette. Mikor annak az emeletes, szerény háznak az udvarában fölállították a koporsót, az együgyü, kíváncsi háznép mind csak azt emlegette: „Kár, most hal meg; most, a mikor a fiu már jó állásban van s annyit keres, hogy hová hamarabb kiragadhatja a nyomorból!“

Igen: az a szomorú faalkotmány sokat foglalt magába: jövődű örömeiket meg tárgyát egy oly ember gyöngédségének, a kinek csak egy volt a célja: a szülője boldogsága. A halál napszámossai, a kik útott, közönbös arcczal viszik a koporsót, dehogyt sejtik, hogy ők most egy embert fosztanak meg tettei rugójától. A háznép, mely a „látványosság“ után eloszlik, nem érti, nem tudja, hogy milyen árva az, kinek senkije sincs; a ki bolyong az emberrengetegben, a nélkül, hogy tisztásra érhetne. Iván napokig úgy volt, mintha sirhalmokon járna. A betük, a miket a hivatalban vetett, mintha fekete keresztetek volnának, az emberek csak árnyak, melyek jobbról, balról elsuhannak mellette. Az egész világ nagy temető, nyomasztó, bántó csöndességgel, a melyből ki akart szaladni, el akart menekülni valahová. Vannak élethelyzetek, hogy a léleknek terhére van a test, a melyet szívesen lerázna magáról, hogy aztán ott röpködhessen, a hol akar.

A bánat csak olyan, mint a sivatag; az ember ha benne van, kikivánczik belőle és örömet elcseréli a jelen fájdalmait a nemlét gyönyörével.

Az én hősöm is közeljárt már az örökkévalóságához; de bolyongásai közepezte egyszer megpillantott valakit, a ki, ha nem is vidította föl, de elszédítette, mámorba ejtette. Ez a csodaszülő teremtés, szöghajával és ragyogó szemével elbűvölte a vevőit, a kik be-bejártak a külvárosi szatócsüzletbe, melyet ketten gondoztak: ő és a testvére, egy rendes, szöke szépség, lankadó szemekkel. Jóravaló két leány volt a fekete Gina meg a halvány Mih; mint a hajuk színe, különböző volt a termé-

szetük és csak abban voltak egyek: hogy fölváltva nézték ablakukból a járókelőket. Olesó és kellemes kedvtelés; így látták meg, melyik ismerősük jár gyakrabban arra, tehát érdeklődik melegebben irántuk és így látták meg, a városrész leányait egyedül vagy párosan, és ha párosan, melyik ifjuval rójják az utcát. Ez a külváros külön kis falu a fővárosban; ha éjszaka tiltott csók csattan valahol, másnap már beszélnek róla a templomban, vagy este, séta közben, a Duna partján. Az ablaknál a fekete tartott egyszer „inspekciót“, a mikor Iván meglátta. Meglátta, be ment és vásárolt valamit. Másnap megingint, harmadnap újra és aztán minden nap. Törzsvásárlóvá lett és a sok holmiból már egész kis boltot hordott össze a lakásába. Félnék, ügyetlen volt ez a komoly hivatalnok, a ki eddig csak két asszonnyal érintkezett: a bábával meg az anyjával. A leányokhoz alig szólt; még a szökevel szemben bátrabb volt, pedig a fekete néha csintalankodott vele. Az apró dévajságok szöget ütöttek a fejébe. Hátha mindez a vonzalom külső jele, hátha Gina szereti?

Hazament, le is ütött botjával egy akáczipalántát és úgy csipegette az ismert refraint: „Szeret!“ — Elpirult erre a dologra, mint egy hajadonka, a kinek először vallanak szerelmet; elpirult ez a gyerekember és odahaza fölütötte a katona-könyvét, a melyben benne volt a személye leírása: termete közép; arca hosszukás; haja barna; szemöldöke fekete; szeme barna; orra rendes; fogai rendesek; különös ismerető jele nincs. Ej, dehogyt nincs: botrányosan szerelmes.

Mikor másnap ismét uton volt a „paradicsom“ felé, biztosra vette, hogy csak ki kell mondania és meghallgatják szerelmét. Azt hitte a naiv ember, hogy szívért szívét és kézért kezét mindenkoron kaphatni. Pedig csak reá kellett volna gondolnia, miért vonzódik ő a két leány közül a feketéhez és nem a szökehez: belátta vón, hogy a leányszív nem óragép, a melyet minden ember ketyegésre birhat az órakulcsal.

Körmönfontan kezdte az ügyét:

— Milyen az ön férj-ideálja, Gina?

— Három dolog, a mikre ügyet vettek a férfinál: „a szem, bajusz és a fogak“.

— Egyéb semmi?

— De. Legyen az alakja szép sudár, hogy a mikor együtt megyünk az utcán, megbámuljanak az emberek.

— Hát hozzám eljönne-e feleségül, Gina?

A leány kaczagott.

— Vegye el a nővéremet.

A szöke elpirult és kiment az üzletből. Magukra maradtak.

— Ön házasságszerző szerepet játszik, a mikor itt — a maga kezéről és az én boldogságomról van szó. Miért vona-

kodik? Tán rossz embernek tart, garázdaságokat hallott rólam?

— Ön jó ember, derék, szorgalmas ember, mondják, hallom, szelid, házias ember, tehát jó férj és boldog is lesz, ha — elveszi a nővéremet.

Szólt és kiment. Mili küldte be.

Egy ideig csönd volt, majd rákezdte a szöke:

— Ön minden áron sógorom akar lenni. Hallotta, mit kíván a nővérem? Nos, ő fekete vagy szöke férfit akar. Maga pedig, Iván ur, a langyos közép-úton jár, olyan se hus, se hal: barna férfi; vonja le ebből a faktumból a konzekvenciákat.

Mili elmosolyodott, a kérő elborult.

— Tehát ön azt hiszi, hogy hasztalan.

— Azt is ajánlanám, fődözze másutt az apró szükségleteit, olyan helyen, ahol a szímerék nincs túlerősen kifejlődve.

Teller is kaczagott:

— Lemondani tehát? Megpróbáljuk, megpróbáljuk.

És dudorászva ment kifelé. A szende szöke pedig bánatos lett egyszeriben. Jól tudta, hogy ez a naiv, ez a „langyos“ barna ember, a ki forrón szeret, vissza fog még jönni, vissza, vissza. A légy sem bánja, ha a tűz elhamvasztja; elröpköd, de újfent visszatér a perzselő lánghoz.

A komoly tisztviselő, a ki szeretetének sugarait nem szórta ezerfelé, hanem összegyűjtve egy lényre halmozta, nem tudott az érzéseitől szabadulni. Ugy volt, mint a játékos, a ki egy kártyára teszi mind az ingó-bingóját: ha a koczka rosszra perdül, a talajt elveszti a lába alól. A kis lakásban, otthon, kivette az anyja képét és hosszan nézte, hogy a jóságos vonásokból olvassa ki, mint cselekedjék. Ez a kép juttatta ismét eszébe, hogy egyedül van, nagyon egyedül. Ez a csend itt a szobákból, kell, hogy kipusztuljon és helyet adjon csicsérgésnek asszony üde ajakáról.

„Vedd el a szökét“, — szólt valami belülről; ő szeret, tisztel, jó feleség lesz.

— De hogy vehetném el, a mikor nem őt szeretem, hanem a másikat? — vetette föl önmaga ellen; — azt a világszép, de kaczer teremtést!

Hja, a milliom elmélet mind hiába van; vajmi ritkán iránytűje az ész az érzelmek tengerének.

Másnap este Iván megint ott volt a leányoknál.

— Eljöttem, hogy ismételjem, a miket mondtam; azt hittem, szabadulhatok. Megtévedtem, rabja vagyok. Ezek a pajzán fürtök itt, mindenütt előttem lengenek; ez a fekete szem mindenből kiragyog; ez a piros ajk mint az érett

cseresznye, egyre hivogatólag int. Csókolni akarom, ölelni akarom, csókolni, ölelni végeszakadatlan!

Gina elkomolyodott.

— Ha elmennék, ha el is mennék magához, de hű lenni, hű lenni nem tudnék. Ha az a valaki eljönne, az az éjszín haju, akkor . . .

Elhallgatott. Ránczba futott a homloka, haragtól, boszúságtól talán. Az a valaki nem jön, csak ígér, bizom tehát; de a veréb itt van: csak meg kell fogni.

— Jól van; beleegyezem, Tellerné leszek. Mikor akarja? Egy hó, egy hét múlva, vagy holnap? Jó lesz holnap, siessünk!

*

Megesküdtek. Gina csak azt kötötte ki, hogy egy hétig leányasszony maradjon, még a nővérel lehessen együtt. Iván minden este eljött hozzájuk. A hatodik nap estéjén csak Mili volt odahaza.

— Gina elment és levelet hagyott az ön részére, sógor.

— Levelet? Fölbontotta, olvasta, farkóra vált az arcza színe. Odanyújtotta a sógornénak, hogy olvassa föl:

„Kedves férjem!“

Hóbortos teremtés vagyok. A pillanat behatásától szédültem az ön karjaiba. Holott félek, irtózom tőlük. Elmenekülök most hát — a mi nászutunk elől. Feldúltam a testvérem meg a magam nyugalma, az ön boldogságát; rossz asszony vagyok, hitvány, léha teremtés. Tudom, mi nagy botrányt cselekszem; de a mikor engem is mindenivé elki-sérték az ideálm förtjei; a bajusza, a szeme, a miket úgy nem találtam fel Önben. Közös a hibánk: én is csak egyet szeretek; de ez az egy — nem Ön.

— Mennyi cinizmus — szólt Mili.

— Okosság mégis — jegyezte meg a „férj“.

— Ha az asszony első lépése már ballépés, akkor a férj mindjárt elmehet a maga útjára; másfelé, messzire.

— Az a bajusztulajdonos, a kihez „elmenekült“, sokat járt be hozzánk. Már sulykoltak is a doigról, pedig csak ártatlan udvarlás volt az egész; de mégsem ártatlan: ime itt a következménye. — Mit kezd Ön, „sógor?“

— Semmit; elmegyek vacsorára.

És ment — haza, a kis lakásba. Oh, milyen jó lett volna fölvernii ezt a csöndességet zajjal, robajjal. Izzé-porrá törni, zuzni mindent, a mi kézzel fogható. Nem tört, nem zuzott össze semmit; csak a nyugalma, az volt össze-zúzva. Elmerengett és — zokogott. Vihar helyett permeteg. Az röptiben tisztítja a légtörést, ez lassan, szeliden, de jöltevően hat. Megfogta a „felesége“ képét, mely nászruhában ábrázolta Ginát. Odatette az anyja képe mellé;

hadd legyen a két halott egymás mellett.

— Hogy is mondotta a józan szöke leány? „Ajánlanám, fődözze másutt apró szükségleteit“. Miért is hogy meg nem fogadtad a tanácsát, te komoly ember?

*

Esztenedeje mult a szökésnek. Mili elhivatta a „sógorát“.

— Hír érkezett; rossz hír: Gina meghalt. — A jó ur persze tárt karokkal fogadta és átélte vele a bitortott mézesheteket. Galambpár módjára éltek, a mig egyedül voltak. Egy napon az Ön „házibarátyja“ megszökött. A bünös asszony, irták nekem, szégyeltet visszatermi. Elbujdosott, gyöngén, betegen s elpusztult, mint egy tehetetlen utszéli koldus. . . . Egyetlen kincsét reám hagyta, el is küldötték, itt van: egy kicsiny, drága jószág. „Ha érdeklő? . . .“

— Lássam!

A sógorné kilozta a pólyás babát: — Ime, itt van.

Iván nézte vizsga tekintettel: — Gina, szakasztott Gina. A szöghaj, az örökragyogó szem és az ajk, mely mindig tiltakozott a csókom ellen.

Gondolkodott.

— Adja ide ezt a gyereket nekem, vagy legalább „felezzük meg“. Nappal Önnél, este nálam lesz.

És be sem várva a feleletet, fölkapta, megfogta és csókot nyomott a gyermek ajakára. A jövőd szeretet foglalója. Megtalálta az élete célját: e kisedet fölneveli szépre, nagyra és olyanra, hogy ne szökjék meg egykor a nászutazás elől.

Megcsókolta újra. E gyermekkel a kezében gyerekké lett: sirt, nevetett, ugrándozott.

— Te nem tiltakozhatol, te hunczut firma te, mint egykor valaki, a kire úgy hasonlítasz!

A „sógornő“ ábrándosan nézte ezt a „langyos, barna“ embert, a ki ezt az idegen gyereket így tudta szeretni. A kis fattyu pedig kapott csókot kettőt, hármát, számlálhatatlan sokat.

Cruciger.

Őszi dal.

Őszre fordult az idő már,
Más vidékre száll a madár;
Szárak fáról hull a levél
Letépdési az őszi szél.

Szétnézek e hervadáskor,
De nem hangol le mint máskor
Nekem az a hulló levél
Uj tavaszról, lombról beszél.

Szálló madár visszajő majd,
Szárak falomb újra kihaj,
Boru után derül az ég
Bánat után, boru után
A szivre is jó tavasz még . . .

Róna Béla.

LENA.

VITTORIO BERSEZIO REGÉNYE.
Olaszból fordította: V. SZŐCS GÉZA.

(Folytatás.)

— Óh köszönöm! — kiáltott fel a leány örömmel. — Mily jó ön, Federico — most még sokkal jobban szeretem.

S azzal az ajtóhoz szaladva, még egy csókot intett a grófnak, majd eltűnt boudoirja ajtaján.

Visszatért barátnőjéhez, ki szivszorongva várt reá — s átadván neki a gróf tárczáját, mosolyogva mondá:

— Itt van édesem — siess atyádhoz — talán még nem lesz késő — ugy-e mondtam, hogy minden jól lesz?

Mialatt a két leányka örvendezett, a gróf komoly arccal bámult maga elé, a zsöllyeszékben ülve.

A fiatal leány felé közeledett:

— Gróf ur — dadogta vérpiros arccal — én igazán nem vagyok képes önnök a jóságát megköszönni.

A gróf felállott:

— Kérem, kisasszony — felelé szintén elpihulva.

A leány eltávozott.

Santefiora marquisenának nem nagyon volt tetszésére ez a kölcsönös elpirulás.

Nem vetted észre a különös magaviseletet, melyet Federico egy idő óta tanusít? Nekem teljességgel nem tetszik.

A leány rendkívül elkomorlyodott e szavakra, mire anyja jónak látta vigasztalni:

— Csak úgy gondoltam, leányom. De nincsen semmi az egész dologban — ne busulj hát, kis madaram — hiszen Federico mindig a régi marad irántad.

— Érzem, hogy meghalnék, ha ő hűtlen lenne, mondta a leányka még mindig szomorúan.

— No ezt nem vártam tőled; hát jobban szereted őt, mint édes anyádat?

— Dehogy, csak —

S ezzel elkezdett sirni.

Santafiora marquisé szépen megsimogatta a leánya szöke fejét, s szépen az ölébe vette.

De azért ott maradt szivükben a tövis.

XVII.

Két levél.

Mikor Lena hazaérkezett, édes apja nagy örömmel hallotta a jó hírt. Szegény ember! Egészen kétségbe volt esve, ez vala az utolsó szalmaszál, a melybe kapaszkodhatott.

Édes, kedves leányom — mondá.

— Igaz, ni, a mig oda voltál, egy levél érkezett számodra, a melyben kérődnek a nagybátyja tudatja, hogy nem mutathatja be ma neked az öcscsét, mert a szerencsétlen beállott barátnak.

Lena nagy nyugtalanságot érzett ezekre a szavakra.

Istenem, ha Alberto volna!

Ekkor az anyja közbeszólt:

Még van egy másik levél is. Ime, itt van.

— Kérem őket.

— Itt van mind a kettő.

Lena dobogó szívvvel vette át a leveleket. Az első így szólt:

„Van egy férfi a világon, a kinek legfőbb vágya az, hogy maga által szerettesék. Ennek az embernek minden szívdobbanása, minden gondolata egyedül az öné. Rendelkezzék vele tetszés szerint. Gazdag vagyok, s mindent megtehetek, a mivel csak örömet szerezhetek egy nőnek. Szeretem, erre esküszöm. Ha azt akarja, hogy találkozzunk, úgy tegyen este az ablakába lámpát vagy gyertyát, vagy akármi más jelt.“

A leány gondolkozott egy pár percig. Aztán gépileg nyult a másik levél után. S azt is felbontván, olvasni kezdte.

Az így hangzott:

„A ki ezeket a sorokat írja, örökre bucsuzik a világtól és annak örömeitől. Nagyon csalódtam, a minek oka — legfőképpen ön, kisasszony.“

Igen! Önt — téged szerettelek, a mint csak egy fiatal szív szeretni képes. Édes álmainak tárgya, egyetlen reménységem te voltál egyedül. De te nem szeretsz, látam, látom. Ez kétségbe ejt, ezért lemondok a világról.

Én voltam az az ismeretlen, a ki olyan sokszor elsétáltam, elállodogáltam ablakaid előtt. Már elhatároztam, hogy az égnek szentelem magamat, a mikor utamba került egy leány, a kiért elhagytam a szent utat. De megbűnhődtem érte; összetört szívvvel tapasztalom...

Légy boldog teljes életedben, ezt kívánom neked. Környezzen olyan hődotlat és szeretet, a mely szépségedet megilleti. Te nem tehetsz róla, hogy nem szeretsz: a szívednek nem lehet parancsolni.

Légy boldog leendő férjeddal, a kit te választottál magadnak. Ne kelljen csalódnod, ne kelljen rám gondolnod soha; rám, a ki úgy szerettelek, mint csak ember szeretni, imádni képes.

Nem vádlok senkit, egyedül csak önön-magamat. Egyedül én voltam az okozója szerencsétlenségemnek, a melyet más emberfia talán könnyebben tudna venni, de én nem vagyok reá képes.

Isten veled Lena, szívednek egyetlen bálvány, imádottdja, Itten veled. Imádkozni fogok érted — Isten veled!

Alberto.

(Folyt. köv.)

Október az idő...

Október az idő annak is a vége, Járom a tarlókat két határ szélébe. Lovam ballagva lép ez a nemes állat Befutott nagy földet, nem csoda ha fáradt. Oda viszi utja hol a láthatáron A mély árnyu erdő fekete határt von, Hallgat a reneteg lombja egyre gyérül, Hűvösek az éjék és az erdő vénül.

Hol a régi pompa? ... Utólszor itt járva Virágos pázsiton járt a lovam lába. Millió dal zengett, napsugara játszott, Lombok koronáján smaragdként szikrázott. Mint egy szép menyasszony oltári díszében Boldogan mosolygva úgy tűnél föl nekem, Ábrándokba vesztő, illatot lehelő Gyönyörű fiatal vadvirágos erdő. —

Oda van, vége van, ilyen a mi üdvünk...

— Régi jó barátom most már összeillünk. Recsegő avaron jár a lovam lába, Ismerős dal nekem a sze.lő sírása. Egymásnak panaszunk, egymásnak beszélünk, Annyi csalódásunk, annyi veszteségünk. Aztán frigyre lépünk a tarlózóó őszszel, Temesse be hulló sárga falevéllel.

De lesz még kikelet! s ha a tavasz eljő Daltól szerelemtől zeng újra az erdő. Hej csak én borongok búmmal akkor is még, Bánt engem a tavasz, meg egy régi emlék. Az emlék, hogy jrstem napsugaras tájon Veled barna kis lány tavaszi virágom, S hogy te most is járod isten tudja kivel... Temessük el azt is hulló falevéllel.

Hallgató.

A tó dalaiból.

— Lenau. —

A sima tó fölött árad
A hold szende, méla fénye,
Fonva halvány rózsaszálat
A sásnak zöld füzérébe.

Ott a dombon szarvas halad,
Tekintve a néma éjbe,
A sás között a szárnyas had
Meg-megremeg néha félve.

Le kell sütnöm szemem sirva
S lellem mélyén általvezeg
Mint egy csendes esti ima
A rád való emlékezet.

Feleki Sándor.

Képtalány.

Számrejtvény.

Kozmovszky Ödön és nejtől.

- 11, 13, 49, 56, 20, 51, 5, 45. Szevedély.
- 51, 22, 15, 48, 21, 44, 15, 37, 47. Hires angol költő.
- 30, 31, 3, 56, 8, 34. Jókai egy csinos beszélye.
- 39, 60, 38. Telen láthatz eleget.
- 40, 53, 8, 56, 42, 45, 59, 48, 1. Csillagképlet.
- 6, 28, 33, 29, 18. Ásvány.
- 19, 52, 10, 13, 25, 7, 57. Kedvelt virág.
- 43, 54, 32, 2. Állat.
- 26, 16, 12, 13, 24, 59, 4, 27, 14. Teli gyümölcs.
- 50, 1, 9, 29, 35, 53, 61. Főváros Ázsiában.
- 41, 35, 17, 58, 55, 23, 46, 57, 18. Ennek nemes a hivatás.
- 36. Egy betű az abc elejéről.
- 1-61. Petőfi Sándor egyik költemen-
- nyének két első sora.

A mult számban közölt talányok megfejtése:
A képtalányé: Régiségi leletek.

A számrejtvényé:

Dehabár rangjával kissé nagyra van az uri rend,
Nem mondhatni, hogy nem gondol a köznéppel
oda'ent.